

EKOLOGICKÁ SÍŤ KRAJINY STŘEDNÍHO POJIHLAVÍ

Tereza PAVLÍKOVÁ

Ústav lesnické botaniky, dendrologie a typologie, Lesnická a dřevařská fakulta, Mendelova zemědělská a lesnická univerzita, Zemědělská 3, 613 00 Brno

1. Úvod

Práce se zabývá tvorbou geobiocenologických podkladů pro vymezení ekologické sítě v části přírodního parku Středního Pojhlaví

2. Metodika

Metodika práce je založena na porovnání současného stavu vegetace se stavem přírodním (potenciálním). Tento postup vystihuje biogeografická diferenciací krajiny v geobiocenologickém pojetí, která je základem pro vymezení kostry ekologické stability. Zahrnuje tyto operace:

1. diferenciací potenciálního přírodního stavu geobiocenóz
2. diferenciací současného stavu geobiocenóz
3. kategorizace současných geobiocenóz podle intenzity antropického ovlivnění
4. kategorizace současných geobiocenóz podle stupně ekologické stability
5. diferenciací území z hlediska ochrany a tvorby krajiny včetně vymezení ekologicky významných segmentů krajiny (Buček, Lacina, 1999).

Ekologicky významné segmenty krajiny (EVSK) jsou buď biocenózy přírodní s vysokým stupněm ekologické stability, ale mohou to být i společenstva s menší ekologickou stabilitou, avšak ve srovnání s silně pozměněným okolím jsou významné.

Ekologickou síť potom tvoří soubor ekologicky významných segmentů krajiny. Jsou to takové části krajiny, které se vyznačují trvalostí bioty a ekologickými podmínkami umožňujícími existenci druhů přirozeného genofondu krajiny.

Ekologicky významné segmenty se dělí podle několika hledisek:

I. Podle prostorově strukturních kritérií:

1. ekologicky významné krajinné prvky (1 ar – 10 ha, zahrnují obvykle 1 typ společenstva)
2. ekologicky významné krajinné celky (10 ha – 1000ha, umožňují existenci více typů společenstev)
3. ekologicky významné krajinné oblasti (zpravidla větší než 1000ha, vyznačují se rozmanitostí ekologických podmínek i rozmanitostí společenstev, mezi nimiž mají velký podíl stabilní společenstva přirozená a přírodě blízká).

II. Podle převažující funkce:

1. biocentra (území, které svou velikostí a stavem ekologických podmínek umožňuje trvalou existenci druhů i společenstev přirozeného genofondu krajiny)
2. biokoridory (EVSK, který propouje biocentra a umožňuje a podporuje migraci, šíření a vzájemné kontakty organismů)
3. ochranné zóny biocenter a biokoridorů (
4. interakční prvky (ekologicky významné krajinné prvky, vytvářející existenční podmínky pro fungování ekosystémů kulturní krajiny).

III. Podle biogeografického významu a unikátnosti společenstev rozlišujeme EVSK s významem:

1. lokálním (plošně méně rozlehlé EVSK obvykle 5-10 ha)
2. regionálním (minimální plocha je dána typem společenstev od 10 do 50 ha)

3. nadregionální (rozlehlé ekologicky významné krajinné celky a oblasti, kde plocha ekologicky stabilních společenstev by měla dosahovat 1000 ha).
4. provinciálním (reprezentují bohatství naší bioty v rámci biogeografických provincií)
5. biosferickým (reprezentují bohatství naší bioty v rámci celé planety)(*Buček , Lacina , 1997*)

3. Popis prací

Terénní práce byly postupně prováděny od roku 2002. Během léta roku 2002 byly pořízeny podklady a zároveň byla provedena první šetření. Hlavní terénní práce pak probíhaly od května roku 2003 do září roku 2003, ve kterém proběhl geobiocenologický průzkum.

4. Charakteristika přírodních podmínek

4.2.1. Umístění, poloha, hranice

- Administrativně správní zařazení:

Kraj: JIHOMORAVSKÝ

Katastrální území: Řeznovice, Hrubšice, Biskoupky, Nová Ves

- Umístění, poloha, hranice

Dané území je součástí přírodního parku Střední Pojihlaví, který se nachází 37 km jihozápadním směrem od Brna. Hranice území je dána hranicí přírodního parku Střední Pojihlaví v okrese Brno – venkov. Rozloha zájmového území je 1000 ha.

4.2.2. Širší územní vztahy

➤ Geomorfologické zařazení(*dle Demka, 1987*)

Řešené území se nachází na rozhraní dvou podsoustav a geomorfologických jednotek s následující posloupností:

- provincie Česká vysočina
- soustava Česko – moravská
  - podstava Brněnská vrchovina
- celek Boskovická brázda
- podcelek Oslavanská brázda
- okrsek Ivančická kotlina
  - podstava Českomoravská vrchovina
- celek Jevišovická pahorkatina
- podcelek Znojemská pahorkatina
- okrsek Mohelenská vrchovina

➤ Biogeografické zařazení (*dle Culka, 1992*)

- Provincie - PANONSKÁ
- podprovincie - HERCYNŠKÁ
- bioregion - JEVIŠOVICKÝ

➤ Přírodní lesní oblast (*dle Plíva, Žánek, 1986*)

- PŘÍRODNÍ LESNÍ OBLAST PŘEDHOŘÍ ČESKOMORAVSKÉ VYSOČINY

Stručná charakteristika:

Z typologických jednotek dominuje živná řada – zaujímá 63 %. Z pohledu lesní vegetace leží tato oblast na rozhraní dvou fyogeografických oblastí, a to středoevropské lesní květeny a teplomilné jihovýchodoevropské květeny. Toto rozhraní poznamenává ráz vegetace i lesních společenstev. Teplomilné druhy a teplomilná společenstva pronikají od jihovýchodu do okrajů oblasti podél řek i do vyšších poloh, zejména na slunných expozicích. Přejídný ráz umožňuje společenstvům vynikat značnou pestrostí.

4.2.3. Geologické podloží a reliéf

Území přírodního parku je geologicky budováno rozmanitými druhy hornin. Velmi významné jsou především hadce, hostící převážnou flóru a faunu. Nicméně významné jsou i další horniny – granulity s granátem a biotitem, spraše a sprašové hlíny.

V bezprostřední blízkosti toku je podloží tvořeno fluvialními písčitohlinitými sedimenty, na ně potom navazují deluviofluvialní písčitohlinité sedimenty, které se vyskytují i v četných stržích.

Charakteristickým rysem reliéfu je hluboce zaříznuté sevřené údolí Jihlavy, se svahy členěnými hustou sítí strží a roklí. Údolí Jihlavy se směrem po toku od Biskoupek (k východu) postupně rozšiřuje. Rozpětí nadmořských výšek se pohybuje od 210 m.n.m. do 230 m.n.m.

4.2.4. Půdní charakteristika

Půdní typy jsem stanovovala na základě syntetické půdní mapy ČR - list C 24 – 34 Ivančice. Půdní pokryv zájmového území je poměrně pestrý, jsou zde zastoupeny následující půdní typy:

1. Typické kambizemě na granulitech a hadcích (v případě hadcového substrátu někdy označované jako hořečnaté rendziny)
2. Hnědozemě na spraších a sprašových hlínách.
3. Černozemě na spraších v plošším terénu východně od Řeznovic
4. Pararendziny na jílech a svahovinách
5. Glejové fluvizemě na písčitohlinitých uloženinách v nivě Jihlavy
6. Gleje – v podmáčených dnech výraznějších strží a roklí.

4.2.5. Klimatické poměry

Studované území se nachází (*dle Quitta*) na pomezí mírně teplé MT 11 a teplé klimatické oblasti T 2. Z hlediska dlouhodobých údajů je průměrná teplota 8,5⁰ C. Nejteplejším měsícem je červenec s průměrnou teplotou 19⁰ C, nejchladnějším měsícem je leden s průměrnou teplotou – 2,5⁰ C. Nejvíce srážek spadne v letním období (červen – srpen), nejméně pak v zimním a předjarním období (leden – březen). Celkové proudění vzduchu je charakterizováno severozápadním směrem větru, v zimním období rovněž směrem jihovýchodním až východním. Vlivem reliéfu dochází k výrazným modifikacím proudění vzduchu, charakteristický pro tuto oblast je četný výskyt inverzí.

4.2.6. Hydrologické poměry

Řešené území přísluší celé do povodí Jihlavy. Jediným stálým vodním tokem je Jihlava. Průměrný roční průtok činí necelých 7 m³/s. Rozložení průtoků v průběhu roku je

nevyrovnané. Významný vyrovnávací vliv na vodní režim má od konce 70. Let existence vodních nádrží Dalešice a Mohelno.

Oběh podzemních vod je z větší části vázán na pukliny a zvětralinový plášť hornin krystalinika a na propustné vrstvy štěrku a písků.

4.2.7. Vegetační poměry

- Lesnatost (*Kudrnovská , 1975*)
- pohybuje se mezi 65 – 95 %
- Lesní vegetační stupeň – vyskytuje se zde 1.,2., i 3. lvs.
- Přírodní lesní oblast - předhoří Českomoravské vysočin

5. Ekologická síť

Ekologickou síť krajiny Středního Pohorí tvoří především nelesní společenstva na hadcích, typická pro zdejší krajinu, na nichž se vyskytuje celá řada chráněných druhů rostlin a živočichů. Charakteristickým prvkem jsou i skalní společenstva v hluboce zaříznutém údolí Jihlavy a lesní společenstva, která jsou tvořena především přirozenými hercynskými dubohabřinami. Segmenty jsou většinou menší rozlohy do 15 ha a mají spíše lokální význam. Vybrané segmenty tvoří jen malou plochu z celkové plochy Středního Pohorí.

Ekologická síť je tvořena ekologicky významnými segmenty krajiny, z nichž 13 EVSK má charakter nelesní, 3 EVSK mají charakter lesní a 3 mají charakter mokřadní. Celkem se zde tedy nachází 19 EVSK. Většina segmentů má lokální charakter, pouze EVSK Údolí Jihlavy má nadregionální význam. Všechny ekologicky významné segmenty byly podrobně zmapovány, byly na nich vyhotoveny geobiocenologické zápisy a dále byly zaměřeny GPS.

Příklad zápisu ekologicky významného segmentu krajiny

Ekologicky významný segment krajiny

Název	Biskoupský kopec	Kategorie ochrany	přírodní rezervace
číslo	2	Plocha	8,2 ha
ÚSES	lokální biocentrum v trase nadregionálního biokoridoru údolí Jihlavy		
Lokalizace	1,5 km ZSZ od Biskoupek		
biogeografický význam	lokální	biogeografický region	
kraj	jihomoravský		
k.ú.	Biskoupky		
majitel	ČR		
Geobiocenologický zápis	3		
Charakteristika ekotopu	mírně členitá vrcholová plošina v nadmořské výšce 380 - 397 m.n.m. s povrchem narušeným těžbou kamene		
STG	2 B/D 1-2, 2 B 3		
Typ biotopů	Lada		
fyziotyp	Xerothermní trávníky		
CMŠ			
Natura 2000	úzkolisté suché trávníky		
Cílové společenstvo	blízké přírodnímu stavu		
Poznámka			
Charakteristika bioty	Postagrární bylinná lada s xerothermofyty s vysokou druhovou diverzitou s výskytem řady vzácných a ohrožených druhů		
Chráněné a ohrožené druhy	Pulsatilla grandis, Pulsatilla pratensis, Gagea bohemica, Orchis morio		
Negativní vlivy	nálet borovice		
Důvod ochrany	Přírodě blízké nelesní společenstvo 2. Lvs s výskytem vzácných a ohrožených druhů		
Návrh zásad péče	Redukovat nálet borovice		
Datum	3.5.2003		

5. Závěr

Přírodní park Střední Pojihlaví se nachází na území v minulosti hojně využívané člověkem a tomu odpovídá i aktuální stav a počet ekologicky významných segmentů, kterých je zde opravdu málo. Ta území, která jsou zařazena do ekologické sítě jsou však významně cenná a vyskytuje se na nich celá řada chráněných druhů rostlin a živočichů. Tato území by měla být předmětem zájmu v budoucnosti a měla by jim být věnována náležitá pozornost..

6. Literatura

- Míchal ,1994: EKOLOGICKÁ STABILITA, Veronica Brno
- Němeček a kol.,2001: Taxonomický klasifikační systém půd České republiky, ČZÚ Praha
- Tomášek, 2000: Půdy České republiky, ČGÚ
- Králová,H.,2001: Řeky pro život, ZO ČSOP Veronica
- www.env.cz
- Chlupáč a kol., 2002: Geologická minulost České republiky, Academia
- Petříček V. a kol., 1999: Péče o chráněná území, I. Nelesní společenstva, AOPAK Praha